

Ku Europejskiemu obszarowi szkolnictwa wyższego

Komunikat ze spotkania europejskich Ministrów ds. szkolnictwa wyższego, które odbyło się w Pradze dnia 19 maja 2001 roku.

W dwa lata po podpisaniu Deklaracji Bolońskiej oraz w trzy lata po podpisaniu Deklaracji Sorbońskiej Ministrowie odpowiedzialni za szkolnictwo wyższe w Europie, reprezentujący 32 państwa - sygnatariusze, spotkali się w Pradze w celu omówienia postępów w realizacji zadań oraz wyznaczenia kierunków i priorytetów na przyszłe lata. Ministrowie ponownie zapewnili o swoim zaangażowaniu w projekt utworzenia *Europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego* do roku 2010. Wybór Pragi na miejsce tego spotkania symbolizował chęć zaangażowania w ten proces całej Europy w świetle rozszerzania Unii Europejskiej.

Ministrowie zapoznali się z raportem "Kontynuacja procesu bolońskiego" przygotowanym na zlecenie zespołu kontynuującego prace i stwierdzili, iż cele wyznaczone przez Deklarację Bolońską są powszechnie akceptowane przez większość państw-sygnatariuszy, jak również przez uniwersytety i inne instytucje szkolnictwa wyższego oraz traktowane jako podstawa wyznaczania kierunków rozwoju szkolnictwa wyższego. Ministrowie potwierdzili ponownie, iż należy kontynuować wysiłki na rzecz promocji mobilności, aby zapewnić studentom, nauczycielom, naukowcom oraz pracownikom administracyjnym możliwość korzystania z bogactwa *Europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego* i jego wartości, takich jak demokracja, różnorodność kultur i języków oraz różnorodność systemów kształcenia na poziomie wyższym.

Ministrowie zapoznali się z wynikami *Konwencji europejskich instytucji szkolnictwa wyższego*, która odbyła się w Salamance 29-30 marca 2001 r. oraz z rekomendacjami *Konwencji studentów europejskich*, która miała miejsce w Göteborgu w dniach 24-25 marca 2001 r. jak również docenili aktywne zaangażowanie Europejskiego Stowarzyszenia Uniwersyteckiego (EUA) oraz Krajowych Związków Studentów Europy (ESIB) we wdrażanie procesu bolońskiego. Ministrowie odnotowali również i wyrazili swoje uznanie dla wielu innych inicjatyw, mających na celu rozszerzanie zasięgu procesu bolońskiego. Ministrowie wspomnieli także o zaangażowaniu Komisji Europejskiej w konstruktywne wspieranie procesu bolońskiego.

Ministrowie zauważyli, iż w większości krajów podejmowano intensywne i szeroko zakrojone działania, dotyczące struktury stopni (w szkolnictwie wyższym)*, rekomendowane przez Deklarację. W szczególności docenili postępy w pracach nad zapewnieniem gwarancji jakości. Zgodzili się również co do tego, że jedynie na drodze współdziałania można stawić czoła wyzwaniom, jakie niesie ze sobą edukacja międzynarodowa. Uznali także potrzebę wprowadzenia do systemów szkolnictwa perspektywy kształcenia ustawicznego.

Dalsze działania mające na celu wdrażanie sześciu celów procesu bolońskiego

Ministrowie potwierdzili, zgodnie z wytycznymi Deklaracji Bolońskiej, iż stworzenie *Europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego* stanowi warunek podniesienia atrakcyjności i konkurencyjności instytucji szkolnictwa wyższego w Europie. Wyrazili swoje poparcie dla koncepcji głoszącej, iż szkolnictwo wyższe należy uznać za dobro publiczne i w związku z tym winno pozostać ono w odpowiedzialności publicznej (rozporządzenia itd.) oraz iż studenci są pełnoprawnymi członkami społeczności akademickiej. Z tego punktu widzenia Ministrowie poczynili następujące uwagi dotyczące kontynuacji prac procesu bolońskiego:

Przyjęcie systemu czytelnych i porównywalnych stopni,
Ministrowie usilnie zachęcali uniwersytety i inne instytucje szkolnictwa wyższego do pełnego wykorzystania istniejącego prawodawstwa krajowego, jak również instrumentów wypracowanych na poziomie europejskim, mających na celu ułatwienie procesu uznawania poszczególnych kursów, stopni, i innych tytułów, zarówno na płaszczyźnie akademickiej, jak i zawodowej, aby obywatele mogli skutecznie używać swoich kwalifikacji, kompetencji i umiejętności w obrębie całego *Europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego*.

Ministrowie wezwali istniejące organizacje i sieci współpracy, takie NARIC i ENIC, do podjęcia starań na rzecz promowania na poziomie instytucjonalnym, krajowym i międzynarodowym prostego, skutecznego i rzetelnego systemu uznawalności, który w pełni odzwierciedlałby zawartą w nim różnorodność kwalifikacji.

Przyjęcie systemu opartego zasadniczo na dwóch głównych cyklach (kształcenia)*
Ministrowie odnotowali z satysfakcją, iż podjęto działania i dyskusje mające na celu realizację jednego z celów Deklaracji Bolońskiej, jakim jest struktura stopni, oparta na dwóch głównych cyklach (kształcenia)*, na poziomie niższym- "*undergraduate*" i wyższym- "*graduate*". Niektóre kraje już wcześniej przyjęły tego rodzaju strukturę, inne rozważają tę możliwość z dużym zainteresowaniem. Należy zaznaczyć, iż w wielu krajach można uzyskać stopnie licencjata i magistra, lub porównywalne stopnie oparte na dwóch cyklach kształcenia, zarówno w ramach uniwersytetów, jak i innych instytucji szkolnictwa wyższego. Programy studiów, prowadzące do uzyskania stopnia (w szkolnictwie wyższym)*, mogą, a nawet powinny, obejmować różne specjalizacje i profile, aby zaspokoić różnorodne potrzeby jednostek, środowiska naukowego i rynku pracy. Kwestia ta była przedmiotem dyskusji na seminarium dotyczącym "bachelor degree", które odbyło się w Helsinkach (luty 2001).

Wprowadzenie systemu punktów kredytowych (credits)
Ministrowie podkreślili, iż dla zapewnienia większej elastyczności systemów kształcenia i zdobywania kwalifikacji konieczne jest przyjęcie wspólnych wyznaczników kwalifikacji, popartych systemem punktów kredytowych, takim jak ECTS lub systemy z nim kompatybilne, które uproszczą procedury transferów i akumulacji. Wraz z powszechnie uznawanymi systemami gwarancji jakości, tego rodzaju instrument ułatwi studentom wejście na europejski rynek pracy i zwiększy kompatybilność, atrakcyjność i konkurencyjność europejskiego szkolnictwa wyższego. Powszechne zastosowanie tego rodzaju systemu punktów kredytowych wraz z *Suplementem do dyplomu* doprowadzi do przyspieszenia procesu w tym kierunku.

Promocja mobilności
Ministrowie ponownie zapewnili, iż usprawnienie mobilności studentów, nauczycieli, naukowców i pracowników administracyjnych, zapisane w Deklaracji Bolońskiej, jest jednym z najważniejszych jej celów. Z tego też względu Ministrowie zapewnili o swoim zaangażowaniu w usuwanie wszelkich przeszkód na drodze swobody poruszania się studentów, nauczycieli, naukowców i pracowników administracyjnych oraz podkreślili społeczny wymiar mobilności. Odnotowali możliwości, jakie niosą za sobą europejskie programy wspólnotowe (European Community programmes), oraz postępy osiągnięte na tym polu, np. inaugurację *Planu działań na rzecz mobilności* przyjętego przez Radę Europejską w Nicei w 2000 roku.

Promocja europejskiej współpracy na rzecz zagwarantowania jakości
Ministrowie uznali zasadniczą rolę, jaką systemy gwarancji jakości odgrywają w zapewnieniu wysokich standardów oraz w ułatwianiu porównywalności kwalifikacji w całej Europie. Zachęcali również do ścisłego współdziałania pomiędzy sieciami współpracy na rzecz uznawalności oraz sieciami współpracy w zakresie gwarancji jakości. Podkreślali konieczność bliskiej współpracy europejskiej oraz wzajemnego zaufania i uznawania krajowych systemów gwarancji jakości. Ponadto, zachęcali uniwersytety i inne instytucje szkolnictwa wyższego do upowszechniania przykładów dobrej praktyki oraz do opracowywania scenariuszy wzajemnego uznawania mechanizmów ewaluacji i akredytacji/certyfikacji. Ministrowie wezwali uniwersytety, inne instytucje szkolnictwa wyższego, krajowe agencje oraz Europejską Sieć Współpracy na rzecz Gwarancji Jakości w Szkolnictwie Wyższym (ENQA), by we współpracy z odpowiednimi instytucjami krajów, które nie są członkami ENQA współdziałały w opracowaniu wspólnych ram odniesienia oraz rozpowszechniali przykłady dobrej praktyki.

Promocja europejskiego wymiaru w szkolnictwie wyższym
W celu wzmocnienia istotnych europejskich wymiarów szkolnictwa wyższego oraz zwiększania możliwości zatrudnienia Ministrowie wezwali sektor szkolnictwa wyższego do intensyfikacji rozwoju modułów, kursów oraz programów nauczania o "europejskiej" tematyce, kierunku lub organizacji. Dotyczy to w szczególności modułów, kursów i programów studiów prowadzonych we współpracy z instytucjami różnych krajów i prowadzących do uznania wspólnego stopnia (joint degrees).

Ponadto, Ministrowie podkreślili wagę następujących kwestii:

Kształcenie ustawiczne (lifelong learning)
Kształcenie ustawiczne stanowi zasadniczy element *Europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego*. W Europie przyszłości, zbudowanej na społeczeństwie i gospodarce opartej na wiedzy, strategię kształcenia ustawicznego będą musiały sprostać wyzwaniu konkurencyjności i wykorzystania najnowszych technologii w celu zwiększenia spójności społecznej, równości szans i jakości życia.

Instytucje szkolnictwa wyższego i studenci
Ministrowie podkreślili, iż potrzebne i mile widziane jest zaangażowanie uniwersytetów i innych instytucji szkolnictwa wyższego we współpracę ze studentami jako kompetentnymi, aktywnymi i konstruktywnymi partnerami w działaniach na rzecz ustanowienia *Europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego*. Instytucje szkolnictwa wyższego zapewniły o wielkiej wadze, jaką przywiązują do stworzenia kompatybilnego i skutecznego, a jednocześnie zróżnicowanego i elastycznego obszaru *szkolnictwa wyższego*. Ministrowie wskazali również, iż jakość jest podstawowym warunkiem zaufania, trafności, mobilności, kompatybilności i atrakcyjności *Europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego*. Ministrowie wyrazili swoje uznanie dla wkładu uczelni w opracowywanie programów studiów łączących w sobie jakość akademicką z przydatnością dla trwałego zatrudnienia oraz wezwali do dalszych aktywnych działań instytucji szkolnictwa wyższego w tym zakresie.

Ministrowie przyznali, iż studenci powinni uczestniczyć i mieć wpływ na organizację oraz treść nauczania na uniwersytetach i w innych instytucjach szkolnictwa wyższego. Ministrowie potwierdzili również przywoływaną przez studentów potrzebę uwzględnienia wymiaru społecznego w procesie bolońskim.

Promocja atrakcyjności Europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego
Ministrowie zgodzili się co do zasadniczego znaczenia podnoszenia atrakcyjności europejskiego szkolnictwa wyższego w oczach studentów pochodzących z Europy i innych części świata. Należy wzmocnić czytelność i porównywalność stopni europejskiego szkolnictwa wyższego w wymiarze ogólnosiwiatowym poprzez wypracowanie wspólnych ram kwalifikacji, jak również poprzez spójny system gwarancji jakości oraz mechanizmów akredytacji/certyfikacji, a także wzmoczone wysiłki informacyjne.

Ministrowie podkreślili w szczególności, iż jakość szkolnictwa wyższego i badań jest i powinna pozostać ważnym wyznacznikiem europejskiej atrakcyjności i konkurencyjności na płaszczyźnie międzynarodowej. Ministrowie uznali, iż należy zwrócić większą uwagę na korzystanie w *Europejskim obszarze szkolnictwa wyższego* z instytucji i programów o różnorodnych profilach. Wezwali do wzmocnienia współpracy pomiędzy krajami europejskimi w zakresie potencjalnych zastosowań i perspektyw edukacji międzynarodowej.

Kontynuacja prac
Ministrowie zobowiązali się do kontynuacji współpracy w oparciu o cele wyznaczone przez Deklarację Bolońską, wychodząc od podobieństw i korzystając z różnic pomiędzy kulturami, językami i krajowymi systemami edukacji, opierając się o wszystkie możliwości we współpracy międzyrządowej, oraz stały dialog z europejskimi uniwersytetami i innymi instytucjami szkolnictwa wyższego, organizacjami studenckimi jak również korzystając z europejskich programów wspólnotowych.

Ministrowie zaprosili nowe państwa do przyłączenia się do procesu bolońskiego, po złożeniu zgłoszeń przez Ministrów reprezentujących kraje, w których zostały otwarte europejskie programy wspólnotowe - Sokrates i Leonardo da Vinci oraz Tempus-Cards. Przyjęli zgłoszenia Chorwacji, Cypru i Turcji.

Ministrowie zdecydowali, iż kolejne spotkanie, mające na celu analizę postępów we wdrażaniu procesu bolońskiego oraz wyznaczenie kierunków i priorytetów na kolejne etapy tworzenia *Europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego*, odbędzie się w drugiej połowie 2003 roku w Berlinie. Potwierdzili potrzebę stworzenia struktury, w ramach której kontynuowane będą prace, składającej się z grupy kontynuującej prace (follow-up group) oraz grupy przygotowawczej do kolejnego spotkania Ministrów (preparatory group). Grupa kontynuująca prace winna składać się z przedstawicieli wszystkich państw - sygnatariuszy, nowych członków oraz Komisji Europejskiej, a na jej czele winien stać przedstawiciel kraju, który w danym okresie sprawuje prezydencję w Unii Europejskiej. Grupa przygotowawcza winna składać się z przedstawiciela kraju, który był gospodarzem poprzedniego spotkania na szczeblu ministerialnym, reprezentanta kraju, który będzie gospodarzem następnego spotkania Ministrów oraz przedstawicieli dwóch państw członkowskich UE i dwóch państw niebędących członkami UE; ci ostatni czterej przedstawiciele będą powoływani przez grupę kontynuującą prace. Państwo sprawujące prezydencję UE w tym okresie oraz Komisja Europejska również będą stanowić część grupy przygotowawczej. Grupą przygotowawczą będzie kierował przedstawiciel kraju będącego gospodarzem następnego spotkania Ministrów.

Europejskie Stowarzyszenie Uniwersyteckie (EUA), Europejskie Stowarzyszenie Instytucji Szkolnictwa Wyższego (EURASHE) oraz Krajowe Związki Studentów Europy (ESIB), jak również Rada Europy stanowiąc będącymi ciałami konsultacyjnymi podczas dalszych prac.

Aby poszerzyć zasięg procesu bolońskiego, Ministrowie zachęcali grupę kontynuującą prace do organizowania seminariów pracujących w następujących obszarach: współpraca w zakresie akredytacji i gwarancji jakości, uznawalność i stosowanie systemu punktów kredytowych w procesie bolońskim, rozwój wspólnych stopni (joint degrees), wymiar społeczny ze szczególnym uwzględnieniem przeszkód w mobilności oraz rozszerzenie procesu bolońskiego, kształcenie ustawiczne i zaangażowanie studentów.

(* - dopisano w celu lepszego zrozumienia)